

Жеребятнікова І.В.,
к. соц. н., доц. кафедри філософії і політології,
Харківський національний економічний університет імені Семена
Кузнеця (Україна)

СОЦІАЛЬНО-АНТРОПОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ФІЛОСОФІЇ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Процеси глобалізації та інтенсифікації політичних, економічних, науково-технічних, соціально-культурних і духовних відносин, бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, підвищення турбулентності оточення справляють значний вплив на всі сфери соціального життя та актуалізують проблему формуванню нової парадигми філософії управління у глобальному вимірі.

Оказуючи значний вплив на характер свого філософського осмислення, дані процеси поставили питання щодо необхідності адекватних змін у філософських теоріях управління та практиці реалізації управлінських рішень. Сучасна філософія знаходить можливості відповіді на них, оскільки принципові трансформації, що відбуваються в ній з початку ХХ ст., дозволяють фіксувати соціальність, яка суттєво змінилася та створити відповідну філософію управління. Специфікою сучасного філософського аналізу управління є включення управління як проблеми в людино-розмірні об'єкти постнекласичної науки, перегляд основ соціально-гуманітарних наук, відхід від традиційних управлінських парадигм, розгляд проблем керованості і прогнозування соціальних процесів в широкому соціально-культурному контексті.

Управління покликане відігравати роль ефективного способу взаємозв'язку теорії та практики суспільних перетворень і усвідомлюється не як проста інструментально-технічна діяльність, прерогатива якої вичерпується питаннями адміністративного чи організаційного характеру, а у якості набагато складнішого й важливішого духовно-соціального феномена людської життєдіяльності, самотутньої синергетичної, когнітивної, тобто здатної до рефлексії, системи. Осмислення управління у статусі такої системи дає можливість глибше та різнобічніше осягнути сутність філософії управління, яка постає внутрішньою складовою останнього, репрезентуючою вищий щодо інших способів вивчення рівень науково-теоретичних узагальнень досвіду управлінської сфери [1, с. 254-255].

Філософія управління як нова парадигма керування складними соціально-економічними системами в цілому розуміється як особливий тип свідомої діяльності людини, направленої на підвищення якості управління, його результативності, дієвості. Теоретичні основи філософії управління направляють дослідника до того, щоб виявити необхідні риси, ознаки, які, з однієї сторони, виражають універсальні зв'язки речей і явищ формування управлінської парадигми, а, з іншої, дозволяють сформулювати суб'єкт-суб'єктне управління, в центрі якого людина та її інтереси. Філософія управлінської

парадигми – це результат управління, що виражається в досягненні поставленої цілі, якісне управління, в основі якого прийняття якісних рішень, що базується на культуроцентризмі, соціогуманізмі, соціоантропологізмі. Місце і роль глобалізації та техногенних процесів не можуть бути адекватно зрозумілими без аналізу того впливу, який вони здійснюють на ментальність, соціальну поведінку, «життєві світи» людей, «суб'єктів» чи «об'єктів», що приймають участь в управлінському процесі. І від того, як змінюються мотиви і цінності, орієнтації людей, соціально-типові властивості особистості та її відносини з суспільством, у кінцевому рахунку залежить історичний розвиток людства [2, с. 118].

Загальний філософський підхід до управління характеризується розглядом цього процесу як складової соціокультурного життя суспільства, що дозволяє людині існувати у сучасному нестабільному соціумі, і в цьому аспекті становить певну парадигму виживання. Філософія управління, що узагальнює основні методологічні підходи до процесу управління, в межах певної філософської парадигми знання набуває цілісності та взаємообумовленості його структурних компонентів до вирішення свого проблемного поля.

Перспективи формування нової філософії управління повинні враховувати принцип дійсного гуманізму, оскільки «гуманізація суспільної свідомості в світі управління призвела до переносу акцентів в філософсько-методологічному аналізі управлінської діяльності з технічних та інформаційно-кібернетичних аспектів управління в сферу людського виміру» [2, с. 172]. Адже управління спрямоване на забезпечення досягнення фундаментальних інтересів суспільства та його гуманістичного поступу. Саме гуманістичне управління покликано актуалізувати ціннісну спрямованість економічних і соціальних інтересів, знайти способи забезпечення їх балансу. Гуманістичне управління відіграє онтологічно-антропологічну роль в епоху криз і репрезентує модель управлінських технологій в проекції на зростання людського чинника та пошуки нових гуманістичних орієнтирів.

В умовах посилення соціокультурних тенденцій необхідна радикальна зміна концепції управління, скерованої на окремі бізнес-процеси, де основний наголос має робитися на людину із її системою цінностей, поглядів, переконань, традицій. В контексті філософської антропології, яка вплинула на розвиток людини, соціуму, влади та управління, важливим елементом є антропологічна константа (A–const), яка включає: 1) біологічну константу (свідомість, самосвідомість, розум, інтелект, творчі потенції); 2) соціокультурну константу (устремління до пізнання, віра, людські (гуманістичні) цінності, особистість). Під антропологічною константою управління розуміється незмінна фундаментальна постійна характеристика людини, що входить у закони формування культури і є масштабною характеристикою соціокультурних процесів і культурних моделей онтологізації людини [3, с. 145].

У фундаменті соціальної антропології – утвердження інтелекту і творчості в діяльності як окремої людини, так влади і управління, адже управлінці породжують культуру, а культура – діяльність управлінців. Основою

буття управління є цінності, які формують його культурний світ. Виходячи з цього, в першому ряду наукових питань філософії управління постає аксіологічна проблематика, а саме визначення ціннісно-смыслових детермінант і принципів управлінської діяльності; оцінка впливу глобалізації, техногенних факторів та європейської інтеграції на трансформацію ціннісно-етичних засад системи управління у сучасній Україні; роль та вплив національних традицій, духовно-ментальних цінностей та культурних факторів українського суспільства на формування ефективної та якісної управлінської парадигми.

Соціально-антропологічний та аксіологічний виміри філософії управління дають можливість на основі результатів філософського аналізу сутності феномену управління і змісту управлінської діяльності в кожній конкретній соціальній системі формувати своєрідну ієрархію цінностей і норм спілкування, корпоративної культури та інших факторів, за допомогою яких людина може оцінювати події, явища, вчинки і загальну поведінку (свою та інших людей) як з позицій сенсу життя, життєвих цінностей і орієнтацій, так і з позицій морально-етичної парадигми даної соціальної системи. Особливого значення аксіологічне обґрунтування набуває у випадках, коли формування і здійснення управління максимальною мірою відповідає закономірностям самоорганізації соціальних систем і визначальним потребам соціуму. Тоді відносно швидко і послідовно задоволення цих потреб, здійснюване за рахунок ефективного управління, формує в суспільстві не просто позитивне ставлення до носіїв влади та управління, а й відчуття його самоцінності, його спрямованості на життєві цінності населення. Самі ж керівники усвідомлюють цінність своєї управлінської діяльності та прагнуть до подальшого її удосконалення згідно з новими суспільними потребами [1, с. 282].

Центральною категорією культурної антропології є категорія «діяльності», під якою слід розуміється культуротворча діяльність управління, результатом якої є виникнення культури і перетворення її на життєве середовище цивілізаційної історії України. У рамках антропології людина розглядається як цінність, що є витвором і знаряддям духу, який формується культурою і сам її створює, саме тому й управлінська діяльність є витвором і знаряддям духу управлінців. Отже, філософія управління, незважаючи на всезагальний, методологічний характер рефлексії управлінської діяльності може мати виражені національні особливості, враховувати соціально-культурні та духовно-ментальні цінності певного народу.

Слід відмітити, що управлінська антропологія як теоретична матриця сучасної філософії управління постає визначним фактором успішного функціонування промислових підприємств, що представляють собою складно організовані соціотехнічні системи, які забезпечують регулювання і самоорганізацію соціальних процесів.

Антропологічний фактор управління являє собою організаційно-управлінську діяльність соціальних агентів, що включені в систему управління соціальними процесами і забезпечують їх управлінські функції у відповідності з розвитком виробництва і рівнем розвитку антропологічної концепції на виробництві, організації, соціумі. Введення поняття «антропологічний фактор»

у концепцію філософії управління дозволяє зафіксувати багаторівневий характер управлінської взаємодії, при якій одна й та ж особа здатна виступати по вертикалі багаторівневої управлінської структури одночасно суб'єктом і об'єктом відносно більш високого рівня [2, с. 163].

Виходячи з функцій управлінської культури, в її структурі можливо виокремити два рівні: 1) програмно-цільовий, що включає ідеологічну і морально-психологічну компоненти; 2) організаційно-практичний (нормативний), що забезпечує нормативне регулювання соціальної діяльності. Такий підхід дозволяє оптимізувати соціально-антропологічний фактор управління засобами управлінської культури. Уявляється, що в сучасних умовах модернізації сучасного українського суспільства стабілізуюча роль у функціонуванні управління належить державі, яка повинна виступати як системний соціальний регулятор, що виконує координуючі функції і забезпечує формування єдиного соціального простору. При цьому управлінський вплив соціальних інститутів повинен доповнюватися процесами самоорганізації і самоуправління, акторами яких виступають безпосередні суб'єкти господарюючої діяльності, що діють в лабіринті соціальних та економічних проблем [3, с. 145].

Соціально-антропологічний підхід може постати як конструктивний для розгляду багатьох вузлових питань сучасного управлінського дискурсу, зокрема проблем, які стосуються взаємозв'язку і взаємодії управління з суспільно-політичною і правовою системами, з соціально-економічним укладом держави, з морально-етичною парадигмою суспільства, з культурно-історичними особливостями і менталітетом народу тощо.

Важливість розгляду проблем формування філософії управління посилюється саме активізацією та невідворотністю модернізаційних процесів у суспільстві, в першу чергу необхідністю створення умов для забезпечення сталого розвитку суспільства. Отже, та визначальна роль, яку управління відіграє у забезпеченні нормальної життєдіяльності соціуму, процесів функціонування і розвитку кожної з його структурних підсистем, потребує антропологічного обґрунтування всієї управлінської проблематики, посилення ціннісно-етичних засад сучасного управлінського процесу та антропологічної експертизи якості управлінських рішень. Для цього потрібно, щоб сучасна філософська управлінська парадигма засвідчила соціально-антропологічний вектор та глибоке розуміння нормативно-ціннісних домінант як основи у визначенні пріоритетів управлінської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Бех Ю. В. Філософія управління соціальними системами / Ю. В. Бех. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – 623 с.
2. Воронкова В. Г. Філософія розвитку сучасного суспільства: теоретико-методологічний контекст: [Монографія] / В. Г. Воронкова. – І.: РВВ ЗДІА, 2012. – 262 с.
3. Мельник В. В. Онтологічні, аксіологічні та антропологічні засади розвитку сучасного світу / В.В. Мельник // «Гілея: науковий вісник»: Збірник наукових праць. – 2015. – Випуск 94. – Філософські науки. – С. 143-148.

